

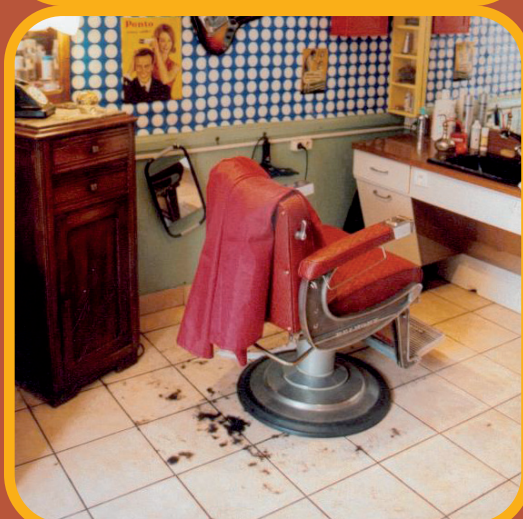
Yanlardan Al Üstlere Dokunma

Berberliğin Tarihi

Berberlik mesleğinin ilk olarak nasıl başladığını, ilk kimlerin nasıl ve neden tıraş olduklarını bilmiyoruz. Bununla birlikte tıraş olmanın güzel bir görünümün yanı sıra sağlıklı olmakla da ilgisi var. Öte yandan günün modası

gereği çeşitli saç ve sakal biçimleri de insanların berbere gitmesi için önemli bir neden. Öyle ya da böyle, berberlik mesleği daha uzun yıllar var olmayı sürdürecektir.

Saç ve sakallar başımızda yer alan kıllar. Sürekli uzayan bu kıllarımızı kısaltırmak ya da günün modasına uygun bir şekil vermek amacıyla sık sık berbere ya da günümüzde daha sık kullanılan adıyla kuaföre gideriz. Bu gelenek binyıllardır sürüyor. Eski Mısır uygarlığında zengin ve soylu ailelerin, ev hizmetlilerinden başka kendilerine ait berberleri de olduğu, hatta bu berberlerin gelen konuklara da kimi zaman hizmet ettiği biliniyor. Daha sonraki dönemlerde sakal bırakmak kimi toplumlarda bir erkeklik simgesi olarak görülmüş. Oysa Eski Yunan ve Roma dönemlerinde savaş alanlarında askerlerin, uzun sakallarından ya da saçlarından tutulup çekildiklerinde dengelerini kaybettikleri gözlenmiş. Ayrıca binlerce insanın bulunduğu alanlarda uzun saçlara bakım yapmak her zaman mümkün olmadığından bitlenme ve bununla ilişkili hastalıklar sıkça ortaya çıkar olmuş. Bunun üzerine askarlara saç ve sakalların tıraş edilmesi zorunluluğu getirilmiş.

Baudaysa berberler, yalnızca saç kesme değil, kan alma, diş çekme gibi işleri de yapıyorlarmış. Aynı gelenek neredeyse dünyanın her yerinde var. Bununla birlikte berberlerle cerrahları birbirlerinden ayırt edebilmek üzere bazı işaretler kullanılmaya başlanmış.

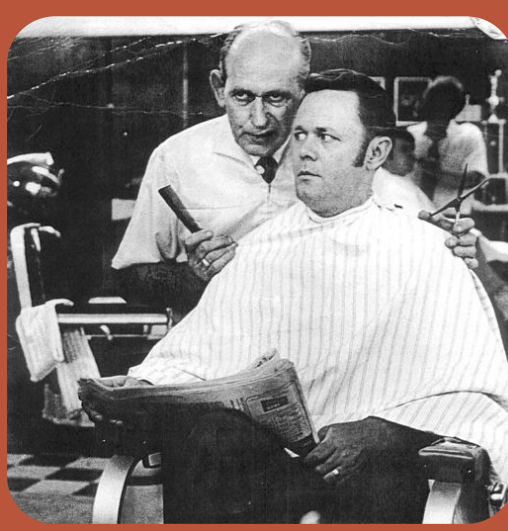
O zamanlardan günümüze değin berberlerin simge olarak kullandıkları işaret, kırmızı beyaz şeritli bir silindir. Bu işaret, berberlikle dişçiliğin henüz birbirinden ayrılmadığı dönemlerden kalma. Silindir hastaya canı yanarken sık-

ması için verilen sopayı, kırmızı şerit hastanın kanını, beyaz şerit de hastanın koluna sarılan beyaz bandajı simgeliyor.

Berberler, diş çekmenin yanında "hacamat" olarak adlandırılan kan alma, soğuk algınlığında "şişe çekme" gibi sağlık hizmetleri de sunarlardı. Bu sağlık hizmetlerini bıraktıktan sonra bile berberler "özel" olmayı sürdürdüler. Özellikle saç şekline düşkün olanlar için. Bir berberin saç kesimine alıştığınız zaman başkasına gidememek, başka semte taşınırsanız bile çok uzaklardan yine aynı berbere gitmek, sıkça rast-

Pekin'de bir gezgin berber

lanan alışkanlıklar. Bu kişisel ilişkinin yanında berber denince akla uzun sohbetler geliyor. Sıra beklerken sıkılmamak için açılan sohbetler, belki de saç kestirmekten daha keyifli. Berberlerde beklerken okumak için gazete ve dergiler de bulunuyor ve çay-kahve ikram ediliyor.

"Berber" sözcüğü birçok yabancı dilde aynı şekilde söyleniyor. Dilimizdeyse İtalyanca'dan geçmiş. Berberliğin simgesi olan kırmızı beyaz şeritli silindir de batıdan alınmış. Eskiden seyyar halde ya da bir kahve köşesinde insanları tıraş eden berberler, günümüzde işlerini "berber salonu" da denilen dükkânlarında yapıyorlar. Eskiden berberlerin, işlerini yap-

mak için makas, tarak gibi aletlerini yanlarında gezdirdikleri ve dükkânları olmadığı düşünülüyor. Kanuni Sultan Süleyman döneminden önce berberlerin nerede nasıl çalıştıklarını gösteren kesin belgeler yok. Berberler, kahvenin bir keyif maddesi olarak içilmeye başlandığı ve bu amaçla özel salonların kurulduğu Kanuni Sultan Süleyman döneminde ortaya çıkmış. Bu dönemde berberler de kahvehanelerin bir köşesini çalışma alanı olarak seçmişler. Dördüncü Murat zamanında içkiyle birlikte kahve içme yasağı da konunca tüm kahvehaneler kapatılmış. Bu gelişmenin sonucunda berberler de yerlerini kaybetmiş ve çoğu gezgin olarak çalışmaya başlamış. Padişahın ölümüyle yasak kalkınca berberler yine eskiden olduğu gibi kahvehanelerde çalışmalarını sürdürmüşler. Berberlerin dükkânsız kalması, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sırasında da yaşanmış. Özellikle yeniçerilerin işlettiği kahvehaneler kapatılınca, berberler bir kez daha işsiz kalmış. Bu durum, berberlere duyulan gereksinim nedeniyle kimi kahvehanelerin, yalnızca berber işlevi görme koşuluyla açılmasıyla çözüme kavuşmuş.

Geçmişte berberlerin kendilerine özgü tek tip giysilerinin olmadığı, ama benzer giysiler giydikleri biliniyor. Buna göre usta, kalfa ve çırak benzer şekilde giyiniyordu. Bellerine peştamal dolamaları, ayaklarına da çorapsız olarak takunya giymeleri zorunluydu. Çorap giymemelerinin nedeni, müşteriye temiz görünmektir. Giysilerinin kollarının da yine el – kol temizliğini göstermesi açısından dirseklerine ka-

dar sınırlı olması gerekiyordu.

Berberlerin çalıştıkları yerlerdeki zeminin taş döşenmiş olmasına da özen gösteriliyordu. Bu özenin nedeni, yere düşen kılın kolaylıkla süpürüp temizleyebilmektir.

Tıraş etme yöntemleri ise günümüzdekinden biraz farklıydı. Tıraş dizde yapılıyordu. Müşteri oturtulduktan sonra berber önce sol ayağını müşterinin oturduğu yere dayar, dizine temiz bir bez koyardı. Ardından müşterinin başını dizine yatırıp sağ yanağını tıraş eder, sonra da aynı işi diğer yanak için yapardı. Sakal tıraşı yaparken berberlerin kullandığı en önemli şeylerden biri sabun. O dönemlerde sabun, özel bir berber leğeninde elle köpürtülürdü ve sakallar bu köpükle iyice yıkanıp ovularak yumuşatıldıktan sonra tıraş başlardı. Tıraştan sonra da baş mutlaka yıkanır-
dı. Baş yıkamada "stil" adı verilen özel bir kap kullanılırdı. Bu kaplar, berberin ekonomik gücüne ve müşterisine göre değişiklik göstererek toprak, bakır, hatta gümüşten olurdu. İkinci Abdülhamit döneminde her alanda olduğu gibi berberler konusunda da değişiklikler oldu. Berberler "perükâr" adını aldılar. Giyim kuşamlarını, uğraş aletlerini ve yöntemlerini daha kullanışlı ve sağlıklı bir hale soktular. Müşterilerini yastıklı, arkalıklı, döner koltuklarda tıraş etmeye başladılar. İkinci Meşrutiyet sonrasında altın devrini yaşayan perükârlar, günün modasını da yakından izlemeye başladılar. Perükâr adı sonraları kuaföre dönüştü. Günümüzde kadın berberleri için kuaför sözcüğü yaygın olarak kullanılıyor.

Berberlik geleneği günümüzde hâlâ ağırlıklı olarak usta-çırak ilişkisi şeklinde yürüyor. Bunun yanında kendi başına bir dükkân açmak isteyen kişinin Türkiye Berberler ve Kuaförler Odası'ndan izin alması gerekiyor. Günümüzde kuaförlerde saç kesiminin yanında, boyama, bakım, manikür, yıkama, fön çekme gibi hizmetler de veriliyor.

► **Gökhan Tok**

Kaynaklar:
Emiroğlu, K. , Gündelik Hayatımızın Tarihi, Dost Yayınları, 2001
www.turbervekuaffederasyonu.com